

Martyn O.M.

Ph.D. of Economics, associate professor

Velykyj N.R.

cadet

Lviv State University of Vital Activity Safety

**INSTITUTIONAL ENVIRONMENT OF FIRE SECURITY:
PROBLEMS OF FORMATION**

Мартин О.М.

к.е.н., доцент

Великий Н.Р.

курсант

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

**ІНСТИТУЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ СИСТЕМИ ПОЖЕЖНОЇ
БЕЗПЕКИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ**

The article analyzes the institutional environment of the fire safety system, distinguishes the main institutes: the institute of the state, the institute of law, the institute of statistics. The ways of improvement of the institutional environment of the fire safety system are offered.

Key words: *fire security, fire statistics, direct losses from fires, the institute of the state, the institute of law, the institute of statistics*

У статті проведено аналіз інституційного середовища системи пожежної безпеки, виділені основні інститути: інститут держави, інститут права, інститут статистики. Запропоновано шляхи покращення інституційного середовища системи пожежної безпеки.

Ключові слова: *пожежна безпека, статистика пожеж, прямі втрати від пожеж, інститут держави, інститут права, інститут статистики*

Пожежна безпека є однією з важливих умов існування держави і суспільства, в той же час вона є наслідком і залежить від тих процесів, які

відбуваються у суспільстві. Пожежна безпека як одна із першочергових потреб людини і суспільства завжди буде актуальною.

Сьогодні формується *нова гуманістична теорія забезпечення пожежної безпеки*, яка передбачає розробку нових моделей виникнення, розвитку і ліквідації пожеж на різних об'єктах, пошук інноваційних способів гасіння пожеж, використання і розробку нових технічних засобів, спеціальної техніки. Ця теорія обґрунтовує функціонування економічно доцільної, цілісної соціосистеми – *пожежна безпека*, центричний характер функціонування якої визначається потребою забезпечення пожежної безпеки окремої людини.

Пожежна безпека є важливою складовою національної безпеки країни, обов'язковою умовою соціальної і економічної стабільності у суспільстві. Тому її слід розглядати як важливу складову державної незалежності і як чинник подальшого сталого розвитку суспільства. Пожежна безпека відображає таке «реальне становище, за якого на об'єкт пожежної безпеки (людину, суспільство, національне багатство, довкілля) не можуть впливати чинники загрози пожежі з причин їх відсутності. Як складна багатофакторна категорія, пожежна безпека характеризує стан захищеності людини, суспільства, національного багатства та довкілля від пожеж, що, по-перше, відображає здатність протистояти дестабілізуючій дії різноманітних чинників, що створюють реальну загрозу виникнення пожеж, а по-друге, гарантується механізмом забезпечення пожежної безпеки як об'єктивною потребою запобігання реальній та потенційній загрози пожеж, зниження ймовірності їх виникнення та мінімізації втрат і збитків від реальних пожеж» [2, с. 179].

В Україні пожежна безпека є загальнонаціональною проблемою. У середньому упродовж 2000-2016 роки в Україні щороку відбувалося 58946 пожеж, прямі матеріальні збитки від пожежі становили 573252 тис. грн. Унаслідок пожеж в середньому щороку гинуло 3206 людей, 1667 осіб отримували травми. За цей період в Україні в середньому щоденно виникало 160 пожеж, кожною пожежею наносились прямі матеріальні збитки на суму 9,72 тис. грн. Кожного дня внаслідок пожеж в середньому гинуло 9 і

отримувало травми 5 осіб. В Україні у 2016 р. порівняно з 2000 р. на 42% скоротилася кількість тих, хто загинув унаслідок пожеж, та на 12% менше травмовано людей унаслідок пожеж, проте кількість пожеж збільшилася у 1,3 рази, а прямі матеріальні збитки від них у 28,0 рази [3].

На наш погляд, сьогодні система пожежної безпеки досягла точки біфуркації. Біфуркація в суто філософському сенсі – це стан системи, що знаходиться перед вибором можливих варіантів чи функціонування шляхів еволюції. Пожежна безпека потребує кардинальних змін з метою підвищення рівня забезпечення пожежної безпеки людини, суспільства і навколишнього середовища, причому як на національному, так і регіональному рівнях.

Однією з сучасних проблем у сфері пожежної безпеки в Україні є проблема зменшення невизначеності, яка обумовлена відсутністю сформованого інституційного середовища системи пожежної безпеки. У цьому аспекті, на наш погляд, важливим є інститут права, інститут держави і інститут статистики.

Наслідком відсутності повноцінного сформованого інституту статистики є наявність неповної і недостатньо достовірної інформації про пожежі та їх наслідки, відсутність інформації про фінансово-економічні показники діяльності системи пожежної безпеки.

У статистичних щорічниках України у підрозділі «Лісове господарство» розділу «Сільське господарство, мисливство, лісове господарство. Рибне господарство» регулярно щороку подається тільки інформація про лісові пожежі та їх наслідки. Загальна статистика пожеж та їх наслідки, пожежі за причинами їх виникнення в Україні включена двома таблицями у статистичні щорічники України у розділі «Правопорушення» за 2007-2013 роки та у 2016 році, причому ці дані не співпадають з даними про пожежі та їх наслідки, опубліковані на сайті УкрНДІЦЗ України. У статистичних щорічниках України за 2014 та 2015 роки ці дані про пожежі та їх наслідки були відсутні [4]. На наш погляд, така ситуація є недопустима, оскільки ці дані, причому в набагато ширшому аспекті – необхідні для наукового аналізу, підготовки написання

наукових праць, дисертацій тощо. Наприклад, сьогодні неможливо проаналізувати динаміку виділених і освоєних коштів як державою, так і суб'єктами господарювання на попередження і профілактику пожеж, проаналізувати ефективність їх використання тощо.

Публікація офіційних даних у загальному статистичному збірнику не дозволить проводити коректування даних про пожежі і їх наслідки (в сторону зменшення), що, на жаль, практикується в Україні. Коректування статистичних даних про пожежі на наступний рік після офіційного опублікування (звичайно, в сторону зменшення), на наш погляд, є наслідком збереження радянського адміністративного підходу до системи пожежної безпеки, яка передбачала принцип: «такого не може бути ніколи».

В Україні доцільно, щоб спеціалізований статистичний збірник «Статистика пожеж та їх наслідки в Україні» випускала саме Державна служба статистики України. У такому статистичному збірнику повинен бути широкий спектр інформації про стан пожежної безпеки в Україні, зокрема статистика пожеж, статистика діяльності протипожежних служб, статистика виробництва спеціальної пожежної техніки та обладнання, економіко-статистичні аспекти забезпечення пожежної безпеки, статистика розвитку науки про пожежі, статистика пожежно-технічної освіти на перепідготовки, а також наводитися основні показники стану з пожежами та їх наслідками в західних країнах.

Проблема невизначеності у сфері пожежної безпеки в Україні обумовлена також різними методиками обчислення кількості пожеж, що обумовлює недостовірність порівняння ситуації з пожежами в Україні з іншими зарубіжними країнами.

Другим важливим інститутом у сфері пожежної безпеки є інститут права – необхідно забезпечити узгодженість всіх нормативних актів, а також прийняти низку нових нормативних актів з урахуванням вимог Кодексу цивільного захисту України та принципів міжнародного права. Законодавчі та нормативні акти не повинні перешкоджати реальному забезпеченню пожежної безпеки людини, суб'єктів господарювання, держави на навколишнього середовища.

Серед нагальних проблем, на наш погляд, в першу чергу необхідно оптимізувати та закріпити на законодавчому рівні умови, джерела та порядок фінансового забезпечення діяльності пожежної охорони.

Найважливішим інститутом у сфері пожежної безпеки є інститут держави. Сьогоднішня ситуація в Україні вимагає науково обґрунтованого державного регулювання національної економіки в цілому і на цій основі – збільшення фінансування сфери пожежної безпеки з урахуванням досвіду розвинутих країн світу. «Українська держава фактично не проводила науково обґрунтовану гуманістичну політику забезпечення пожежної безпеки. В умовах економічного спаду в національній економіці та економічної кризи в результаті зменшення фінансування системи пожежної безпеки та зміни моральних цінностей у суспільстві погіршилася ситуація в системі пожежної безпеки. Саме така ситуація була у 1990-х роках ХХ століття, коли була катастрофічна нестача державних коштів на потребу безпеки» [1, с. 24]. Така ситуація у 1990-х роках ХХ століття і фактично фінансування пожежної безпеки за залишковим принципом на початку ХХІ століття зумовили розвиток реальної ситуації у сфері пожежної безпеки згідно закону Мерфі, який означає: залишені без втручання події мають тенденцію розвиватися від поганого до гіршого.

Держава особливу увагу повинна звернути на необхідність забезпечення пожежної безпеки у сільських населених пунктах, оскільки в останні роки порівняно з містами та селищами міського типу у сільській місцевості значно вищими темпами зростають пожежі і прямі матеріальні збитків від них. Така реальна ситуація обумовлює нагальну потребу розробки програми захисту людей, майна і навколишнього середовища у сільській місцевості і відповідних організаційних і економічних заходів та цілеспрямованого державного фінансування у забезпечення пожежної безпеки у сільських населених пунктах.

В цьому контексті важливою складовою стратегічного розвитку українського суспільства є інвестиційна стратегія, на якій повинне будуватися державне регулювання забезпечення пожежної безпеки. Важливою структурною складовою інвестиційної стратегії як українського суспільства,

так і будь-якого суб'єкта господарювання повинні бути науково обґрунтовані інвестиції на інноваційній основі в пожежну безпеку, які сприятимуть підвищенню рівня забезпечення пожежної безпеки в майбутньому. Державне регулювання забезпечення пожежної безпеки повинно враховувати регіональні особливості проведеного аналізу: науково обґрунтована стратегія забезпечення пожежної безпеки в Україні повинна бути спрямована на згладжування і суттєве зменшення відмінностей між регіонами при суттєвому підвищенні пожежної безпеки в усіх регіонах.

Державне регулювання національної економіки – є найважливіше економічне завдання не тільки сьогодні, але і на найближчу і далеку перспективу, оскільки саме сталий економічний розвиток дасть можливість вирішити не тільки соціально-економічні проблеми (зокрема підвищити рівень життя), але і багато проблем у сфері пожежної безпеки.

Література:

1. Мартин О.М. Держава як найважливіший інститут забезпечення пожежної та економічної безпеки в контексті їх взаємозв'язку / О.М. Мартин, О.П. Завада // Актуальні проблеми економіки та менеджменту: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції. – У 2-х частинах. – (м. Запоріжжя, 19-20 травня 2017 року) / Східноукраїнський інститут економіки та управління. – Запоріжжя: ГО «СІЕУ», 2017. – Ч. 1. – 128 с. С. 22-25.

2. Мартин О.М. Пожежна безпека Причорноморського регіону в контексті взаємозв'язку з економічною безпекою регіону / О.М. Мартин, П.П.Дубинецька // Причорноморські економічні студії. Науковий журнал. – 2016. – Вип. 7. – С. 179-184.

3. Статистика пожеж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://undicz.dsns.gov.ua/ua/Statistika.html>.

4. Статистична інформація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.